

INDIVIDER OCH GEMENSKAPER

I samhällskunskap betyder individ samma sak som människa. Vi människor lever tillsammans i olika typer av gemenskaper, till exempel familjen, föreningar, kompisar, skolklassen, hemkommunen och som medborgare i Sverige.

Inom kunskapsområdet ”Individer och gemenskaper” diskuteras flera olika perspektiv på hur individer påverkas av sin omgivning och hur vi människor tillsammans skapar de gemenskaper vi lever i.

Centralt innehåll

- ◇ Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.

Bästa kompisar.

- ◇ Sveriges befolkning, dess storlek, sammansättning och geografiska fördelning. Konsekvenser av detta, till exempel socialt, kulturellt och ekonomiskt.
- ◇ Svenska välfärdsstrukturer och hur de fungerar, till exempel sjukvårdssystemet, pensionssystemet och arbetslöshetsförsäkringen. Vilket ekonomiskt ansvar som vilar på enskilda individer och familjer och vad som finansieras genom gemensamma medel.
- ◇ Immigration till Sverige förr och nu. Integration och segregation i samhället.

UNGDOMARS IDENTITETER, LIVSSTILAR OCH VÄLBEFINNANDE

Vi människor är lika på många sätt. Alla behöver mat, vatten, boende, omtanke och kärlek. Vi är också olika. En del tycker om viss musik, en del är blyga, en del talar farsi och så vidare.

Din identitet eller dina identiteter är grunden för ditt sätt att leva, det vill säga dina livsstilar. Vilka personer du umgås med och vilka föreningar du är medlem i är en del av dina identiteter och livsstilar, precis som att vara vegan, lyssna på klassisk musik och att vara piercad också är det.

Identitet

Det är inte säkert att du och din omgivning uppfattar dig på samma sätt. Man talar om subjektiv identitet (hur du upplever dig själv) och objektiv identitet (hur omgivningen uppfattar dig).

Identitet kan ses som ett uttryck för den man är eller upplever sig vara. Du är säkert på olika sätt när du är hemma, i skolan eller hemma hos en kompis. Det är normalt att ha flera olika identiteter, eftersom man bland annat känner sig och uppför sig olika. Vissa av dina identiteter är säkert tydligare än andra.

Man blir ofta medveten om sina olika identiteter under tonåren. Det är inte säkert att man trivs med alla identiteter, vilket kan vara jobbigt. Hur man klarar av att växla mellan sina olika identiteter beror bland annat på hur stora skillnader det är mellan dem.

Under tonåren förväntas du kunna ta mer ansvar och göra egna val när det gäller vänner, fritid och framtida yrke. Kraven på dig ökar, men samtidigt ökar också möjligheterna att styra ditt liv!

TIO FAKTORER SOM PÅVERKAR DINA IDENTITETER

Våra identiteter är till största delen inlärd i samspel med andra människor. Vi påverkas av andra och andra påverkas av oss.

För att förenklat visa hur vi formas som individer med flera identiteter kan vi likna oss vid en lök. Längst in i löken finns en fast kärna. Runt kärnan finns olika lager av skal. Varje lager kan ses som en identitet. En del skal är tjockare medan andra är tunnare. Alla skal är en del av dig, men deras betydelse varierar under olika delar av ditt liv. Det är olika faktorer som påverkar hur lökens skal bildas och utvecklas.

1. Biologiska faktorer

En del av våra identiteter har en biologisk förklaring. De biologiska faktorerna påverkar främst kärnan i löken. Kärnan är svårare, ibland omöjlig, att förändra. De biologiska faktorerna styrs av arvsanlagen du bär med dig. Vi föds med vissa kroppsliga kännetecken, till exempel hårfärg, ögonfärg och längd. Att vara lång kan ge ett starkare självförtroende, men det kan också upplevas som negativt att vara längre än alla andra.

Hur du upplever ditt kön påverkar också dina identiteter. Mycket av det som upplevs som skillnader mellan pojkar och flickor är skillnader som är skapade av samhället. Man talar om genus eller könsroller.

Din uppsättning av känslor kan ses som inre biologiska faktorer. Många psykologer tror att alla människor har de åtta grundkänslorna rädsla, ilska, glädje, avsky, ledsamhet, förvåning, avsmak, skuld/skam och nyfikenhet/intresse inom sig. Hur starka de är och vilka uttryck de tar sig varierar däremot.

Varje person har flera identiteter. Vi kan liknas vid en lök med alla sina olika lager.

2. Sexuell läggning

Sexuell läggning är en annan viktig faktor. Vissa forskare ser den som en biologisk faktor. Andra ser läggningen som något vi utvecklar i samspel med andra människor. De flesta är heterosexuella, det vill säga blir förälskade i personer av motsatt kön. Det är inte lika många som är homosexuella (blir förälskade i samma kön) eller bisexuella (blir förälskade i personer av både motsatt kön och samma kön).

3. Socioekonomiska faktorer

Även om Sverige ofta beskrivs som ett jämlikt land finns det stora skillnader i exempelvis hur vi bor och hur mycket pengar varje familj har att spendera varje månad. Att behöva oroa sig för att pengarna inte ska räcka skapar stress. Att kunna delta i flera organiserade fritidsaktiviteter per vecka och åka på semester flera gånger om året ger erfarenheter som påverkar identiteterna. Att inte kunna göra det påverkar också. Dessa faktorer kallas för socioekonomiska faktorer.

4. Familjen

Den närmaste familjens medlemmar och kultur, exempelvis vanor, traditioner och språk påverkar oss under hela livet. Våra värderingar om vad som är rätt och fel formas ofta i hemmet. Man kan vara medlem i olika familjer samtidigt.

Det språk man talar hemma är ofta det språk man identifierar sig mest med. Det är också det språk man uttrycker sina känslor bäst med.

Davids familj

David: Jag bor varannan vecka hos mamma och varannan vecka hos pappa. Hos pappa är jag yngst. Hans nya fru har tre barn. Hemma hos mamma är jag det enda barnet och får hjälpa till mycket genom att städa och plocka undan. Pappas nya fru gör allt själv och vill ha allt på ett särskilt sätt. En del av mig tycker att det är skönt att inte behöva hjälpa till så mycket, men det gör också att jag inte tycker att jag är med i pappas familj så mycket.

Mamma och jag är mer ett team. Hos mamma äter vi alltid vegetarisk mat. Hos pappa blir det mer kött - det är bra. Mycket är samma förstås: bädda sin egen säng, lägga sig i hyfsad tid och göra läxor. På sätt och vis tycker jag att jag är två olika David. Den lille David som inte behöver göra så mycket och den ansvarsfulle David som alltid hjälper till.

Nadjas familj

Nadja: När jag pratar svenska med min mamma känns det konstigt, som om vi känner varandra på ett annat sätt. Det blir lite stelt. Med mina kompisar pratar jag alltid svenska. Jag tänker mest på svenska. Om jag blir arg och när jag räknar blir det på mitt modersmål, det vi pratar hemma. Det är konstigt, men jag tror språket påverkar mig mycket. På mitt modersmål är jag kanske lite klokare.

VEM ÄR JAG EGENTLIGEN?

Biologiska faktorer
Sexuell läggning
Socioekonomiska faktorer
Familjen
Skolan
Vänner
Fritid
Etnicitet
Media
Normalitet

5. Skolan

Ungdomar och barn tillbringar en stor del av sin tid i skolan. Lärarnas förväntningar och andra elevers uppfattningar om dig blir en del av dina identiteter. För de flesta i Sverige är skolan något positivt, men för en del är skolan en mardröm med utanförskap, mobbning och vantrivsel.

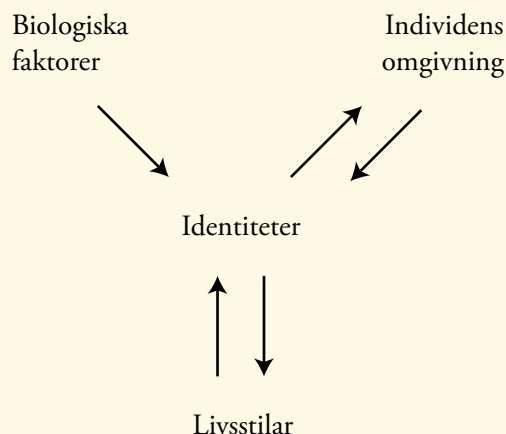
6. Vänner

I tonåren är vänner viktiga. Man delar åsikter, intressen och klädstil. Man kan prata om "allt". En del vänner har man resten av sitt liv, men ibland förlorar man vänner. Man kanske sakta växer ifrån varandra eller blir osams. Det kan göra mycket ont att bli av med sina vänner eftersom de upplevs som en del av oss själva. Förhoppningsvis finner man nya vänner.

7. Fritid

Både organiserad och oorganiserad fritid påverkar våra identiteter. Att vara medlem i en förening innebär exempelvis att man förväntas följa vissa

IDENTITETER OCH LIVSSTILAR

regler och kanske bära vissa kläder. Det kan innebära att man känner gemenskap och får struktur i livet.

Oorganiserad fritid som att vara med kompisar, spela spel och titta på tv är också viktig. Det är en chans att koppla av och möta andra - virtuellt eller i verkligheten - samt få nya perspektiv.

8. Etnicitet

Med etnicitet menas ofta kulturella och historiska rötter som man upplever att man delar med andra människor. Det kan vara vissa traditioner och värderingar. Man behöver inte bo i samma land för att ha samma etniska ursprung.

Många har flera etniska identiteter. I vissa sammanhang kanske en person känner sig mer som svensk, i andra sammanhang mer som kurd. Hur andra uppfattar och behandlar en grupp med samma etnicitet påverkar också identiteterna.

9. Media

Media, det vill säga tidningar, tv, film och reklam påverkar oss på många sätt, till exempel hur vi ska se ut och vad vi ska tycka. Det är viktigt att fundera över vad medias budskap egentligen är. Handlar det om att få oss att köpa något, att roa oss eller att ge saklig information?

10. Samhällets kultur - normalitet

Människor vill i allmänhet känna sig unika och lite speciella, men inte för annorlunda. Det som anses vara normalt i samhället är det man jämför och jämförs med. Vad som uppfattas normalt av samhället, det vill säga normaliteten, påverkar våra identiteter. Det kan upplevas som tungt att avvika för mycket. Vad som anses vara normalt varierar dock över tid.

Genom olika lagar försöker regering och riksdag påverka medborgarna i landet om vad som ska anses som normalt. Ett exempel är att lagen ändrades så att även homosexuella kan ingå äktenskap. Ett annat exempel är lagar som förbjuder diskriminering. Man får inte kränka eller behandla en individ annorlunda för att han/hon avviker från normen.

Även media och företag påverkar oss när det gäller vad som ska ses som normalt, till exempel vad en flicka eller pojke ska leka med.

Det är viktigt att möten äger rum med en mångfald av individer i samhället eftersom det normala tar sig olika uttryck. Troligtvis ökar toleransen och respekten för varandra. Därför är det viktigt att dessa möten verkligen äger rum. Vad händer om skolor endast har en typ av elever?

GRUPPTILLHÖRIGHET

Identiteter skapas i samspel med andra människor. Individer som delar ett visst intresse, en kultur eller en egenskap och så vidare identifierar sig som en grupp, en gemenskap. Man tillhör ofta flera olika grupper, till exempel en familj, en fotbollsklubb, ett kompisgäng eller en etnisk grupp. Gruppens enskilda medlemmar kan ha många olika identiteter, men de har alltid något som förenar dem. Gruppen kan visa sin samhörighet i exempelvis åsikter, kläder eller andra symboler.

Det är naturligt att gruppera människor och det hjälper oss att skapa ordning. Om du börjar i en ny skola grupperar du kanske snabbt de som går i samma årskurs som du eller de elever som tycker om samma musik som du.

Fördelar med grupper

Det kan vara positivt att tillhöra en grupp. Det gör livet enklare. Man vet till exempel hur man ska bete sig i olika situationer. Det skapar trygghet. Man känner sig accepterad och man känner att man betyder något.

Grupper har både för- och nackdelar.

Vi tillhör olika grupper som vi identifierar oss med. Olika grupper har olika symboler. Vilka symboler ser du på Ailu Valle ovan? Vad tror du han vill säga med bilden? Bär du några särskilda symboler?

Nackdelar med grupper

Det finns tyvärr även negativa sidor med grupper. Man kan börja värdera andra grupper som mindre värda. Man ser det som den egna gruppen, ”vi”, gör som det normala. Det ”dom” gör är avvikande. Att alltid utgå från sig själv - och sin egen grupp - kan innebära att ”dom” upplevs som hotfulla och som några man inte vill ha i sin närhet.

Risken med att dela in människor i grupper är att man bara ser vissa delar av de olika individerna.

Det är inte alltid lätt att veta vem man är. Ibland krockar de egna identiteterna med varandra och ibland krockar de egna identiteterna med omgivningens förväntningar.

Man tror att man vet hur någon är bara för att den tillhör en viss grupp. Man glömmer bort att alla individer har flera olika identiteter.

Att vara medlem i en grupp betyder inte att man är medlem i just den gruppen hela sitt liv. Man kanske frivilligt väljer att lämna gruppen eller också blir man utesluten. Det kan göra mycket ont.

Identiteter och åsikter

Dina åsikter och värderingar är en del av dina identiteter. Det är bra att veta varför man tycker på ett visst sätt. Det innebär att man lär känna sig själv och man blir trygg i den man är. Det är också viktigt att förstå varför andra inte har samma åsikter som man själv har och att respektera att alla har olika åsikter. Eftersom en stor del av våra identiteter är inlärd kan vi lära om. Ibland kan det vara svårt att göra det.

När identiteter krockar

Ibland kan det vara svårt att veta vem man är eller våga vara den man är. Ibland kanske man upplever att man har två identiteter som inte kommer överens. Det händer också, särskilt i tonåren, att de egna identiteterna krockar med familjens eller omgivningens förväntningar. En grupps förväntningar kan upplevas som jobbiga.

Det är svårt, men helt normalt att inte passa in, att känna att man är onormal eller att ingen accepterar vem man är. Det finns många personer och organisationer som arbetar med att hjälpa och stötta barn och ungdomar. Några organisationer är BRIS, RFSL och Rädda Barnen. I varje kommun finns minst en ungdomsmottagning. Alla arbetar under tystnadsplikt och man kan vara anonym.

ORD OCH BEGREPP I KAPITLET

Etnicitet Kultur, historia, traditioner och/eller värderingar som man har gemensamt med andra människor.

Inre biologiska faktorer Våra känslor, hur starka de är och vilka uttryck de tar sig.

Normalitet Det som uppfattas som normalt av samhället.

Objektiv identitet Hur omgivningen uppfattar dig.

Sexuell läggning Lite förenklat - vilket/vilka kön man blir förälskad i.

Socioekonomi Hur vi bor och hur mycket pengar varje familj har att spendera varje månad.

Subjektiv identitet Hur du upplever dig själv.

Utfrys Man får inte få vara med i en grupp.

Yttre biologiska faktorer Exempelvis vilken ögonfärg man har.

FLER ORD OCH BEGREPP

Etik Besvarar frågor om vad som i teorin som är det "rätta", det "bästa" och det "goda".

Friends En svensk organisation utan vinstintresse som arbetar för att stoppa kränkningar i skolan och i idrottsföreningar.

Förebild Ofta en person som är värd att efterlikna, ett föredöme.

Gruppträck Människors påverkan på varandra. Ofta används ordet i negativ betydelse där påverkan leder till dåliga handlingar, t. ex. mobbning eller rökning.

Könsidentitet Det kön en person anser sig vara.

Livsstilsförändring Begrepp som ofta används i vården för att ändra ett negativt beteende.

Moral Hur de etiska normerna tillämpas i praktiken.

Normalfördelning De flesta värdena ligger nära medelvärdet. Används inom matematiken.

Normativ "Krav" på hur något bör vara.

Social norm Omgivningens förväntningar och regler om hur man bör vara.

Svart får Fåret med svart ull blir utfrys av fåren med vit ull. Den enda anledningen är ullens färg. Begreppet svarta får används, både nedsättande och på skoj, om de personer som får skulden för något.

Välbefinnande En person som trivs och anser sig vara vid god hälsa.

Värdering En uppfattning om hur bra eller dåligt någonting är.

FRÅGOR TILL TEXTEN

UNGDOMARS IDENTITETER, LIVS-
STILAR OCH VÄLBEFINNANDE
s. 10

1. Vad är identitet?

TIO FAKTORER SOM PÅVERKAR
DINA IDENTITETER s. 11 - 13

2. Skriv ner fem faktorer som påverkar våra identiteter. Förklara kort varför de gör det.

GRUPPTILLHÖRIGHET s. 14 - 15

3. Vad är en grupp?
4. Ange för- och nackdelar med grupper.

FRÅGOR ATT DISKUTERA

5. Välj några exempel på olika gruppers identiteter i det svenska samhället. Det kan t.ex. vara frimärkssamlare, fågelskådare, Hells Angels, AIK-supportrar, klass 8b på skolan. Fundera på hur de fungerar och diskutera utifrån
  - medveten eller omedveten identitet,
  - aktivt vald eller ärvd identitet och
  - accepterad eller ej accepterad identitet (av samhället).

6. Vi har lätt att dra slutsatser utifrån yttre faktorer såsom utseende och klädstil, vilket egentligen säger mycket lite om hur vi är som personer. Det är viktigt att fundera över hur vi skapar bilder av andra människor. Det gäller att inte dra för snabba slutsatser, även om det heter att ”göra ett bra första intryck”. Leta upp några bilder på internet och beskriv personerna. Jämför era svar. Finns det några likheter och skillnader i era beskrivningar. Varför tänker du som du gör?

7. Det finns flera begrepp som beskriver oss.

- ◇ Självkänedom: hur medveten man är om vad man vill och tror på, men även att man känner till sina begränsningar.
- ◇ Självförtroende: hur stor tillit man har till den egna förmågan.
- ◇ Självkänsla: hur medveten man är om vad man kan.
- ◇ Självförtroende: hur mycket man litar på sin förmåga att lösa olika situationer.

Finns det någon skillnad för pojkar och flickor? Ung och gammal? Hur kan man göra för att förbättra kunskapen om sig själv?

8. Vilka faktorer har påverkat dig mycket? Vilka identiteter har du själv? Har du mer än en identitet?